

Reactie toetsingskader positieflijst reptielen

Stichting Doelgroep Groene Leguanen / SDGL
(kenniscentrum herbivore hagedissen)

Statement SDGL

De genoemde risico's hebben veelal betrekking op reptielen in zijn algemeenheid en geen betrekking op verschillen tussen soorten maar wel op de houder. De beoordelingssystematiek is ontwikkeld om onderscheid te maken tussen wel en niet te houden soorten. Dit is met de huidige risico factoren dan ook niet goed mogelijk. De rol van de houder/verzorger in het wegnemen van genoemde risicofactoren wordt in dit toetsingskader totaal niet meegewogen. Dat een soort 'goed en veilig' te houden zou zijn volgens deze methodiek, wilt niet zeggen dat hij goed en veilig gehouden wordt.

Wanneer een houder tegenmoet komt aan de behoefte, is er van veel genoemde risico's geen sprake. De houder heeft op bijna alle factoren een grote invloed, en het ligt niet aan de soort zelf of genoemde risico's aanwezig zijn. De risico's zijn door een houder namelijk ook weer weg te nemen en veelal is dit makkelijk op te lossen met aanpassingen in de huisvesting of voeding.

Om er voor te zorgen dat deze risico's beperkt of volledig weggenomen worden, moet de verzorger zorgen voor een goede huisvesting. Wat deze goede huisvesting is blijft echter onbeschreven. Het is daarom aan te raden om basisvoorschriften op te stellen voor de huisvesting, voeding en verzorging. Hierop kan dan gehandhaafd worden. Kennis hierover is aanwezig bij de vele verenigingen en stichtingen die Nederland rijk is op het gebied van reptielen.

Het is nog onduidelijk wanneer een soort nu wel of niet gehouden mag worden. Hoeveel risicogroepen mogen wel/niet van toepassing zijn? Wat zijn de klassen A t/m H?

Op bladzijde 14 wordt daarnaast nog iets genoemd over gedomesticeerde dieren. Het lijkt ons niet wenselijk een verschil te maken tussen gedomesticeerde soorten en niet-gedomesticeerde soorten. Ook bij gedomesticeerde soorten kan het welzijn gemakkelijk in geding komen. Alle soorten zouden gelijk behandeld en beoordeeld moeten worden.

Kortom, wij van Stichting Doelgroep Groene Leguanen, een stichting die zich al sinds 1986 inzet voor het welzijn van herbivore hagedissen in gevangenschap, zijn er van overtuigd dat het introduceren van een lijst van te houden soorten niet bijdraagt aan het welzijn van reptielen in gevangenschap. Wij ondersteunen het doel om het welzijn van reptielen in gevangenschap te verbeteren. Duidelijke richtlijnen in huisvesting, voeding en het kunnen uiten van soorteigen natuurlijk gedrag zijn daarbij essentieel.

Daarnaast willen wij graag benadrukken dat organisaties zoals SDGL een brug slaan tussen hobbymatig houden van dieren en het beschermen van de natuur. Dankzij de (financiële) steun van donateurs en de inzet van vrijwillige medewerkers worden door ons al sinds 2007 een breed scala aan natuurbehoudsprojecten en onderzoeken gesteund.

1. Letsel/gezondheid mens;

Diersoort brengt een gevaar met zich mee voor zoönosen

Geen opmerkingen

Diersoort brengt een gevaar met zich mee op letselschade

Geen opmerkingen

2. Voedselopname;

Diersoort is een herbivore browser

Onduidelijk waarom dit een aparte risicofactor is. Ook carnivore, omnivore en specialistische reptielen kunnen iets tekort komen in hun voeding. Bij alle dieren zijn de juiste bouwstoffen, vitamine- en mineralengehaltes en manieren van aanbieden van belang. Uit onderstaande bron valt op te merken dat hoewel de risicofactor aanwezig is, ze vermijdbaar zijn indien de voeding/huisvesting klopt.

“Nutritional disorders of captive reptiles remain very common despite the increasing knowledge about reptile husbandry and nutrition. ... all nutritional disorders seen in captive reptiles are preventable.” Christoph Mans & Jana Braun (2014) “Update on common nutritional disorders of captive reptiles”. Vet. Clin. Exot. Anim. 17, 369–395

Diersoort heeft een hoornige bek (rhamphotheca) of geen tandwissel (acrodontie)

De genoemde problemen zijn op te lossen door het juiste dieet aan te bieden, waarbij rekening gehouden wordt met de manier van het opnemen van voedsel. Daarnaast is bij het constateren van onvoldoende slijtage van de hoornachtige bek het probleem vrij eenvoudig te verhelpen door een specialist.

Dieren met rhamphotheca (bek in plaats van tanden) of met acrodontie hebben structurele aanpassingen voor het opnemen van hun voeding (bv. sterke beet, beitelsnede, kauw- of snijstructuur). In gevangenschap is het belangrijk dat het aangeboden voedsel qua formaat, structuur en consistentie past bij de natuurlijke voeding van het dier.

Bij acrodonthe reptielen geldt dat tanden niet of nauwelijks worden vervangen. Onjuiste voeding (bijv. te harde of te grote stukken, onevenwichtig dieet) kan leiden tot beschadiging van tanden of slijtage zonder vervanging, wat een voedingsprobleem kan veroorzaken.

Zoals bij het artikel hieronder over reptienvoeding in het algemeen wordt benadrukt: goed verzorgings- en voederbeheer is essentieel — temperatuur, vochtigheid, voederopbouw, natuurlijke voedingsgewoonten etc. Voor dieren met bijzondere bek/tandstructuur is het dus extra belangrijk om te zorgen dat de voeding voldoende variatie, juiste formaat en juiste mechanische eigenschappen heeft.

Joeke Nijboer & Anouk Fens (2025) “nutrition in reptiles”

<https://www.msdevetmanual.com/management-and-nutrition/nutrition-exotic-and-zoo-animals/nutrition-in-reptiles>

Ja, er zijn structurele en fysiologische factoren (rhamphotheca-bek, acrodonthe dentitie) waarmee je rekening moet houden bij de voeding van reptielen in gevangenschap. Echter, er is geen sterk bewijs in de literatuur dat deze kenmerken automatisch leiden tot meer of onoverkomelijke

problemen bij de juiste verzorging. Het is vooral zo dat de verzorging voor deze dieren meer aandacht vereist op het gebied van dieetstructuur, mond/gebitszorg, en voederbeheer. Voor de praktijk: als je een reptiel houdt met acrodontie of met rhamphotheca, is het verstandig om het natuurlijke voedselaanbod van de soort goed te bestuderen, de aangeboden voeding qua mechanische eigenschappen daarop af te stemmen, en regelmatig bek/gebitschecks uit te voeren.

Diersoort moet langdurig foerageren

De bron waarin apatisch- of stereotiep gedrag, dat direct gelinkt is aan een tekort aan foerageermogelijkheden, aantoonbaar is, is gericht op één specifieke slangensoort. Is dat voldoende om hier een risicofactor van te maken?

1. Opportunistisch eetgedrag van reptielen:

Reptielen worden vaak gekarakteriseerd als opportunistische eters, wat betekent dat ze hun dieet afstemmen op de beschikbaarheid van voedsel in hun omgeving. In tegenstelling tot zoogdieren, die vaak een meer gereguleerd eetpatroon hebben, kunnen reptielen hun eetgedrag aanpassen op basis van de beschikbaarheid van voedsel, het seizoen of andere omgevingsfactoren (zoals temperatuur). Dit maakt reptielen wellicht minder afhankelijk van vastgestelde eetmomenten, zoals zoogdieren dat zijn. Er zijn studies die laten zien dat reptielen, zoals bepaalde hagedissen en slangen, in staat zijn om langere periodes zonder voedsel te overleven en zich aan te passen aan variabele voedselbronnen. Dit wijst op een minder rigide eetgedrag dan bijvoorbeeld bij zoogdieren, die in sommige gevallen een hoger niveau van voedsel-gerelateerde stress kunnen ervaren wanneer voedsel schaars is.

2. Stress, verveling en stereotiep gedrag:

Het idee dat reptielen minder snel stress, verveling of stereotiep gedrag vertonen dan zoogdieren kan gedeeltelijk worden ondersteund door het feit dat reptielen in gevangenschap vaak minder veeleisende sociale en cognitieve interacties nodig hebben. Zoogdieren vertonen vaak gedragsstoornissen of stress-gerelateerd gedrag (zoals stereotiep gedrag) wanneer ze onvoldoende mentale of fysieke stimulatie krijgen. Reptielen daarentegen hebben vaak minder complexe sociale structuren en kunnen hun omgeving anders beleven, wat hen mogelijk minder vatbaar maakt voor deze vormen van stress.

3. Soort specifieke verschillen:

Er zijn echter uitzonderingen. Sommige reptielen kunnen wel degelijk tekenen van stress vertonen in een niet-ideale omgeving. Bijvoorbeeld, sommige terrariumdieren (zoals bepaalde soorten schildpadden of hagedissen) kunnen gestrest raken als ze geen geschikte ruimte of omgeving hebben om hun natuurlijke gedrag te vertonen. In dat geval kan het ontbreken van voldoende foerageergedrag of het niet kunnen uitvoeren van hun typische jacht- of eetgedrag wel leiden tot verveling of stress.

Ondersteunende literatuur:

Pusch, T. et al. (2016). "Cognitive and foraging behavior in reptiles";

In dit artikel wordt besproken hoe reptielen verschillende jachtstrategieën hebben die vaak gebaseerd zijn op opportunisme en hoe dit hun gedrag beïnvloedt in verschillende omgevingen.

Herzog, H. (2018). "Animal Minds and the Psychology of Reptiles"

Dit artikel bespreekt de cognitieve capaciteiten van reptielen en hoe deze zich verhouden tot hun eet- en foerageergedrag.

Blanchard, R. J. et al. (2001). "Environmental enrichment and the prevention of stereotypic behaviors in reptiles"

Dit onderzoek wijst op de voordelen van een verrijkte omgeving voor reptielen, maar ook op het feit dat ze vaak minder gevoelig zijn voor stereotiepe gedragingen dan zoogdieren.

Samenvattend: De stelling dat reptielen minder snel stress of stereotiep gedrag vertonen als gevolg van een gebrek aan foerageergedrag, in vergelijking met zoogdieren, heeft enige onderbouwing in de literatuur, maar er moeten wel degelijk soort specifieke verschillen in overweging worden genomen. In sommige gevallen kunnen reptielen, vooral in gevangenschap, wel degelijk tekenen van stress vertonen als ze onvoldoende gelegenheid krijgen om natuurlijk gedrag te vertonen.

Diersoort heeft een laagfrequent voedingspatroon

Onduidelijk waarom deze risicofactor wordt meegenomen. In het wild eet een dergelijk dier ook niet vaak, dus ook daar zal de vitamine B en C aanwezigheid snel afnemen. Bij soorten die grote prooien eten zie je eerder vervetting dan vermagering en sterfte.

Wanneer een reptiel onregelmatig eet (bijv. langere perioden niets eet, of zeer weinig), dan vermindert de inname van allerlei in de voeding aanwezige vitamines (waaronder B-vitaminen).

Voor wat "snelle verbruiks" B-vitaminen betreft is dit betrokken (zoals B₁).

Voor vitamine C kan het minder urgent zijn zolang de soort in kwestie zelf synthese kan verrichten, maar bij stress, ziekte of suboptimale voeding/huisvesting is suppletie of extra aandacht wel verstandig. Het is in de praktijk heel goed om bij reptielen in gevangenschap naast een gevarieerd dieet aan te bieden, geschikte supplementatie te overwegen (als voeding onvoldoende is of als het dier weinig eet), en regelmatig de gezondheid te controleren of een dierenarts-controle te laten plaatsvinden.

Diersoort is volledig afhankelijk van een nauwe bandbreedte aan voedingsmiddelen

"De afwezigheid van deze speciale prooien kan leiden tot gewichtsverlies, ziekte en uiteindelijk sterfte (Donoghue and McKeown, 1999)". Maar wat als de specialistische items wel gewoon beschikbaar zijn, wat is dan precies het risico? Voeding is van belang bij alle soorten, niet perse soorten met een nauwe bandbreedte aan voedingsmiddelen. Gekko's uit Nieuw Caledonië worden ontzettend veel gehouden en gekweekt op speciaal ontwikkelde producten. Het in stand houden van meerdere generaties in goede gezondheid zou niet op deze schaal mogelijk zijn als deze producten niet voldeden aan de eisen. Eenzijdig voeren is voor alle soorten een probleem, vandaar dat variatie en gutloaden ook wordt aanbevolen.

3. Ruimtegebruik/veiligheid;

Diersoort trekt rond in zijn home range en/of stelt zijn territorium veilig

De basisvraag is waarom een dier rondtrekt in zijn homerange. In de meeste gevallen om te foerageren en het territorium veilig te stellen. De meeste reptielen worden solitair gehuisvest, waardoor het veiligstellen van het territorium niet meer noodzakelijk is, het verblijf is het territorium en wordt niet bedreigd door rivalen. Foerageren kan binnen de afmetingen van het verblijf aangeboden worden middels voedselverrijking (het aanbieden van voedsel op diverse plekken), al is dit voor de meeste reptielen geen vereiste. Deze diergroep kenmerkt zich door zo efficiënt mogelijk om te gaan met hun energie. Zij zullen in de meeste gevallen kiezen voor het sparen van de energie. Pacing komt voor bij inadequate huisvesting. Indien de huisvesting op orde gemaakt wordt, zal in veel gevallen pacing afnemen.

Diersoort gebruikt afgezonderde nestplaats of overwinteringsruimte

Legnood komt voor, maar is terug te leiden naar een inadequaat huisvesting. Dit probleem is in veel gevallen op te lossen door de huisvesting te verbeteren, door nestmogelijkheden aan te bieden. Voor het huisvesten van vrouwelijke dieren zou het een vereiste moeten zijn om nestgelegenheid aan te bieden. Denk aan een legkist voor leguanen of een zandeiland voor waterschildpadden. Houders van reptielen die deze houden zonder substraat met verschillende microklimaten, schieten tekort. Dit past meer bij het kunnen uitvoeren van natuurlijk gedrag, dan dat het een eigen risico factor moet zijn.

Diersoort hanteert vluchten als primaire overlevingsstrategie of vertoont vrijwillig staartverlies

Er wordt gesproken over situaties met opschrikken en inadequaate vangacties uitvoeren. Dat is natuurlijk niet de bedoeling en eerder uitzondering dan regel. Autotomie komt ook niet vaak voor en als het voorkomt dan is het bijna altijd niet opzettelijk en is de oorzaak kort durend. Het mechanisme is ervoor gemaakt om uit deze niet wenselijke situatie te ontkomen.

Diersoort gebruikt uitsluitend zelfgegraven holen/ eigengemaakt nest

De huisvesting moet adequaat substraat bevatten, met op diverse plekken een voldoende dikke laag, om het graven mogelijk te maken. Geen reden om als extra risicofactor te gebruiken.

Diersoort is niet strikt terrestrisch (leeft in bomen, in water, in de lucht)

De risico's die genoemd worden zijn incidenten en zijn niet relevant om als aparte risicofactor mee te nemen. Daarnaast zijn al deze genoemde situaties op te lossen door adequate huisvesting.

4. Temperatuur

Diersoort is niet aangepast aan de temperatuur in Nederland

Dit is vrijwel altijd het geval bij het houden van reptielen die afkomstig zijn uit andere klimaatzones dan Nederland. Adequate huisvesting is ook hier weer van belang. Geen reden om deze risicofactor in te zetten.

Diersoort heeft een actieve gedragsmatige thermoregulatie

Dit geldt voor alle soorten. Een adequate huisvesting, die groot genoeg is om een temperatuurgradiënt aan te bieden, is noodzakelijk. Geen reden om deze risicofactor in te zetten.

Diersoort houdt winterslaap (niet facultatief, niet te verwarren met winterrust)

Winterslapen zijn, indien goed voorbereid, goed aan te bieden. Geen reden voor deze risicofactor.

5. Luchtvochtigheid

Diersoort leeft in een klimaat dat wat betreft luchtvochtigheid sterk afwijkt van het klimaat in Nederland.

Dit geldt voor bijna alle gehouden soorten en is goed na te bootsen/te reguleren. Geen reden om deze factor als risico te zien.

6. Lichtspectrum

Diersoort leeft in een verspreidingsgebied en habitat dat gekenmerkt is door een sterke blootstelling aan UV licht (Ferguson score 2,3,4).

Dit geldt voor bijna alle gehouden soorten en is goed na te bootsen/te reguleren. Geen reden om deze factor als risico te zien.

7. Sociaal gedrag.

Diersoort heeft een lineaire of despotische dominantie hiërarchie

De meeste reptielen worden solitair gehuisvest. In enkele gevallen is het mogelijk om dieren toch succesvol samen te houden (intra- of interspecifiek). Bij vrijwel alle verzorgingsrichtlijnen (caresheets) staat vermeld of dieren wel of niet samen gezet kunnen worden.

Diersoort heeft een (periodiek) paarsgewijze, monogame leefwijze

Onderlinge agressie is alleen mogelijk als een dier samen met andere individuen gehuisvest wordt. Indien een dier solitair gehouden wordt is er geen sprake van dit risico. Bij het houden van soorten met een paarsgewijze of familiale leefwijze, is het koppelen niet anders dan dat dit bij diverse zoogdieren is. Als er eenmaal een match is, dan is dit probleem niet meer relevant.